

EDİTÖRDEN

Durkheim Üzerine Dört Tip Entelektüel Üretim Biçimi ve Türkiye'deki Durkheim Yansımaları

Durkheim ömrünün sonlarında uzunca bir süre, belirtileri depresyon, kayıtsızlık ve halsizlik olan -o zamanki tıbbi adlandırmasıyla- nevrastenî hastalığından muzdarip olarak yaşadı. Oğlu André'nin I. Dünya Savaşı'nda cephede ölümüyle birlikte tüm direncini kaybeden Durkheim 1917 yılında öldü.

Fakat tam olarak hangi anlamda kesinlikle “öldü”? Gerçek anlamda öncü bir entelektüelin cenaze töreni asla bir son değildir. Daha doğru bir kavrayış, öncü entelektüellerin cenaze törenlerini hayatlarının ilk bölümünün kapanış sahnesi olarak düşünmek olacaktır. Konuyu bu şekilde ele almak, Durkheim hakkında kesinlikle daha verimli bir düşünme biçimidir. Bedenli bir varlık olarak değil aktör-ağ ilişkisi çerçevesinde ele alarak onun tedavüldeki metin ve fikirlerin kopmaz bir parçası olduğu kabul edilmeli ve kültürel sosyoloji yoluyla bir şekilde hem hayranları hem de muarızları için kesintisiz bir ilgi sembolü ve totemik bir odak olarak hayatına devam ettiği düşünülmelidir. Okurları, takipçileri ve eleştirmenleri sayesinde “Durkheim” geçmişin sıra dışı isimlerinden biri olmanın ötesine geçerek entelektüel açıdan hâlâ üretken ve yenilikçi olmaya devam ediyor. Ölümünü takip eden yüzyıl içinde mirası, onun hayattayken asla öngöremeyeceği biçimde, yeni fikirlerin, yeni araştırma alanlarının ve yeni ampirik uygulamaların türemesine sebep oldu. Durkheim'in, düşüncelerini kâğıda döken herhangi bir 19. yüzyıl sonu (fin-de-siècle) entelektüelinden çok daha girift ve daha çağdaş bir düşünür hâline geldiği kesindir. O, faal bir kuvvet olarak hâlâ bizimle yaşıyor.

Ölümünden sonraki bu alanın ve üretkenliğin yönlendirici sebebi nedir? Bizler, bilim ve teknoloji alanında çalışan meslektaşlarımızın kullandıkları teknik bir tabiri ödünç alarak, “Durkheim”ın 1917'den beri dört tip bilimsel araştırma için “elverişli” (affordance) zemin sağlayan esnek bir odak olduğunun artık ispatlandığı kanaatindeyiz.

Tip I: Durkheim, düşüncesinin olağanüstü entelektüel ve felsefi derinliği ve özgünlüğü ile sürekli bir ilgi odağı olmuştur. Ayrıca metinlerinin soyut, yoğun ve kapsayıcı olması ve yine anlaşılması zor ve çelişkili olma nitelikleri de onun mirasına duyulan ilgiyi sürekli kılmaktadır. Bu üç özellik, teorik akıl yürütme ve kavramsallaştırmalarda sorunsal ortaya koyma, tasnif etme ve tanımlama için bol malzeme sağlar. Durkheim yorumlarının özerk bir alan hâline gelmesi ölçüsünde, kesintisiz bir hareket vasfı da varlık bulabilir. İlgili çabaların çoğu, bizim “Tip Ia” olarak adlandırdığımız, Durkheim düşüncesinin mümkün olan en kesin tasvirini sunmak veya onu “doğru kavramak” çerçevesinde şekillenmektedir. Bu tür makaleler, genel olarak, onun külliyatında oldukça belirgin olan ana temalara yoğunlaşmaktadırlar. Söz konusu ana temalar anomi, ahlak, dayanışma, bütünlüşme, ritüel, meslekler, hukuk, eğitim, toplumsal evrim, toplumsal olgu ve din gibi konuları içermektedir. Bu temaları esas alan çalışmalar sıklıkla Durkheim düşüncesindeki hemen göze çarpmayan ince değişimlere ayna tutuyor ya da metinleri arasındaki veya içindeki gerilimler üzerine yoğunlaşıyorlar. Bu başlık altında değerlendirebileceğimiz çalışmaların bir kısmının kaliteli entelektüel biyografisinin yanı sıra Durkheim'in kavramlarının ve kuramının etraflıca tanımlanması ile de ilgili tarafları vardır. Bu son tarz, Durkheim incelemelerini (études Durkheimiennes) gerçekleştiren bilim adamlarının Durkheim'in hayatı, zamanı ve fikirleri hakkında inanılmaz derecede ayrıntılı bilgi sahibi olmaları ile yakından alakalıdır. Bu doğrultuda daha az rastlanan bir tema (Tip Ib), Durkheim'in çalışmalarının alımlanma ve yorumlanma biçimleriyle ilgilidir. Bilgi sosyolojisi veya toplumsal düşünce tarihi ile ilgili çalışmalardan oluşan bu araştırma öbeği, Durkheim'in belli fikirlerinin nasıl alımlandığını, kullanıldığını ve ona ait belli temaların nasıl vurgulandığını veya ihmal edildiğini incelemektedir.

Tip II: Tip I çalışmaları ne kadar merkezci ve içedönük ise Tip II sayabileceğimiz çalışmalar o kadar merkezkaç ve dışa açıktır. Durkheim'in düşünceleri, genel sosyoloji ve sosyal teori alanlarındaki gelişmelerden kaynaklanan ya da bunlardan ilham alan fikir ayrılıklarına ve elverişli olma durumlarına oldukça açıktır ve bağlantı olanakları bizim hayal edebileceğimizden çok daha fazla geniştir. Bu boyutta, Durkheim genellikle yeni bir mercekle okunmaktadır. Bazen bu mercekle, (Tip I araştırma çeşidinde olageldiği gibi) alıştığımız inceleme biçimlerinden daha fazla büyütme gücüne sahiptir; gene de sosyolojinin ilgi alanlarındaki değişimler sayesinde çoğu zaman yeni ve beklenmedik bir bakış açısı geliştirir. Bu tipte, daha önce görünür hâle gelmemelerinden ötürü fark etmediğimiz temalar ve ikinci dereceden önemli kavramlar çok daha önemli hâle gelmektedir. Durkheim metinlerinin bazı kısa bölümleri veya çok sayıda nispeten kısa yazısı, söz konusu yeni sosyolojik tema hakkında neler söyleyebilecekleri bakımından irdelenir. Bu metinler bazen bir bilim adamı tarafından derlenir ve biz Durkheim'in belli bir konuda ne kadar da çok yazdığını ilk defa görmüş oluruz. Bunları daha önce fark etmeyişimizin nedeni, belki belli bir bölüm başlığı altında olmayışlarından, belki de başlıkların dağılık oluşlarından kaynaklanmaktadır. Böylelikle Durkheim, ya entelektüel nirengi noktası belirleme sürecinde, genel olarak daha az önemli ve orta seviye kuramcılarla yan yana yerleştirilen bir isim olarak kavranır ya da önemli fikirler geliştirmesine rağmen bunları kusurlu ve eğreti bir biçimde ifade eden ileri görüşlü bir düşünür olarak ele alınır. Bu tip çalışmalarda karşımıza çıkan Durkheim, Tip I bilimsel incelemelere göre nispeten daha çağdaş bir düşünürdür. Kendi çağına daha az hapsolmuş bir görüntüye sahip bu yeni Durkheim portresi, "sistemli ve tutarlı" bir bilim adamından ziyade Simmel gibi entelektüel bir lafbesi gibi görünür. Bu figür sıklıkla, birçok alanda konuyu ilk ele alan olmanın avantajıyla avant la lettre kültürel sosyolog veya kültürel siyaset kuramcısıdır. Beden, maddî kültür ve sembolik/ikonik güç, kadercilik, etkileşim ritüelleri, cinsellik, insan hakları ve ceza gibi araştırma konuları etrafında gerçekleştirilen incelemeler bu bağlamda verilebilecek örneklerden sadece bazılarıdır.

Tip III: Parsons'a uzanan gelenek daha geniş ölçekli bir yaklaşım izlemektedir. Bu gelenek, Durkheim'i bütüncül olarak, sosyoloji kuramı kapsamındaki özel bir genel yaklaşımın ya da analitik tercihin temsilcisi olarak görme eğilimindedir. Bu bakış açısına göre o, toplumsal eylem, düzen, sistem entegrasyonu, modernite veya sosyal açıklama gibi konularda bir dizi temel çözüm sunmaktadır. Sosyal teoride genelde Marx ve Weber gibi bazen de Mead ve Goffman gibi büyük düşünürlerle yan yana gelebilecek temel bir yönelimi temsil ettiği söylenir. Bu tür bir okuma, özgün bir şekilde "büyük resim" çizer. Bu "büyük resim", entelektüel çabanın merkezinde yer alan yeni sentetik ve analitik çerçeve ile bakış açısı ötekilerden ayrılan özelliklere sahiptir. Durkheim, bu çerçevede, sosyal teori spektrumunda felsefi kanatta yer alan bir isim olarak tasvir edilir. O, soyut göndermelerini kanıtlamak için nadiren ampirik örneklere başvuran derin bir düşünürdür. Parsons (1937), Habermas (1984) ve Alexander (2014) gibi isimlerin monografi çalışmaları bu yaklaşımın örnekleri olarak düşünülebilir. Aynı şekilde, Durkheim'in sıklıkla olguları yanlış yorumladığını ve kötü teorik seçimler yaptığını iddia eden Lockwood (1992) ve Tilly (1981) gibi eleştirmenlerin çalışmaları da bu çerçevede ele alınabilir. Aleyhte olanlar için Durkheim, yapısal işlevselcilik, kültürel sosyoloji veya sistemler düzeyindeki açıklamalar açısından fena olan tüm hususların kullanışlı bir örneği hâline gelir.

Tip IV: Dördüncü tip bilimsel incelemeler öbeğini, "gerçek dünyada" ortaya çıkan ve açıklanması gereken olgular, olaylar, toplumsal gerçeklikler ve eğilimler üzerine yapılan çalışmalar oluşturmaktadır. Sıklıkla vuku bulan pek çok şaşırtıcı olay, sosyologlara meydan okur. Başka bazı zamanlarda, toplumda ortaya çıkan yeni eğilimler, disiplin eyleminin geçici bir odağı hâline gelirler. Kurumsal yaşamın tekrarlanan ve sabit özellikleri de hesaba katılmalıdır. Durkheim'in kavramsal araç seti ve uyarlanabilir teorik teçhizatı bu tür durumları düzenlemek ve açıklamak için genel geçer aletler temin eder. Buradaki ana motivasyon, genellikle, Durkheim'in hâlâ cazibesini muhafaza

ettiğini, mevcut dünyayla alakalı olduğunu veya olan bitenleri kavrama noktasında birçok farklı açılıma imkân sağlayan bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Durkheim kendi içinde bir amaç olmaktan ziyade bilimsel faaliyet için bir araçtır. Bu tipolojinin nerede kullanışlı olduğuna bakacak olursak; tarihsel olarak taç giyme törenlerini ve cenazeleri, medya gösterilerini, savaşları, terör saldırılarını, ahlaki panik anlarını, seçimleri, anıtları, ihtilafı ve skandalları açıklama noktasında faydalı bir çerçeveye sağladığını görürüz. Standart açıklama seti; en azından günümüzde, ritüel, dayanışma, kutsal ve profanın dâhil olduğu kültürel olana daha yakındır. Bununla birlikte, gündelik “gerçek dünyada” daha az dikkat çeken olaylar silsilesinin de, olduğu ve alışılacağı üzere, teorik eğilimi daha az bilimsel faaliyetlerin hissesine düştüğü genelde unutulur. Bu noktada, İntihar ve Sosyolojik Metodun Kuralları’nda karşımıza çıkan pozitivist Durkheim’in nicel kriminoloji ve halk sağlığı gibi alanlarda hüküm sürmekte olan düşük ve görünmeyen etkisi kayda değerdir. Hâlbuki bu tür bir çabanın içinde olan bilim adamları, Durkheim’in toplumsal olguları ve bunların yasa-benzeri özelliklerini incelemek için yaptığı metodolojik çağrısına kulak vermekten ziyade, sosyal bağlar ve bunların yoğunluğunu, demografik özellikleri, ahlaki inançlar ve din gibi daha özel Durkheimci değişkenlerin etkisini ölçmeye çalışacaklardır.

Yukarıda belirtilen tipolojiler uygulanabilir, faydalı ve eksiksiz mi? Burada derlenen makaleler söz konusu olasılıkları düzensiz bir şekilde örnekledikleri için kesin bir cevap sağlamamaktadır. Editörler olarak biz, yaptığımız tasnife uygunluk aramaktan ziyade başvuru koşullarına ve hakemlik süreçlerine sadık kaldık. Durkheim’in günümüzdeki etkisini ve canlılığını değerlendirmeyi amaçlayan bu sayıda, şaşırtıcı bir biçimde, pozitivist yöntemi uygulayan veya en makro yönelimli karşılaştırmalı büyük resim teorisine odaklanan makaleler bulunmadığı gibi çağdaş kültürel sosyoloji yöntemine uygun makaleler de eksik. Diğer bir şaşkınlığı, Durkheim’in Türk sosyolojisi, Türk sosyal düşüncesi ve devlet ile akademi arasındaki ilişkilerin ulus inşası sürecine olan etkisiyle ilgili güçlü makale başvuruları olmamasında yaşadık. Bundan dolayı eksik olan bu bilgileri kendimiz birkaç paragrafta da olsa aşağıda vermeyi uygun bulduk. Burada yayınlanan makaleler birçok açıdan melez bir nitelik gösteriyor ve Durkheim’in farklı düşünce tarzlarını ve kullanımlarını bir araya getiriyorlar. Bu sayıyı oluşturan makalelerde, sınıflandırıcı bir okuma ile desteklenen tipolojileştirmeyle ortaya çıkabilecek baskın ya da tali eğilimlerle karşılaşacaksınız. Bu yüzden tipolojilerimizi ideal tipler olarak önerirken okuma stratejileri geliştirmenin ve dolayısıyla “yazar burada ne yapıyor”, “kime konuşuyor” sorularını cevaplamamızın yeni keşiflere kapı aralayacağını ileri sürüyoruz.

Bu sayıda yer alan yazılar arasında, Tip IV kategorisinde değerlendirdiğimiz çalışma türüne en fazla uyan inceleme, çağdaş toplumsal gerçeklikleri açıklama yönündeki çabasıyla Charles Lemert’in katkısıdır. Bu katkı, yazarın kendi özgün entelektüel tarzını ve ufkunu sergilemesi bakımından daha yaygın olan vaka çalışması türünden ayrılmaktadır. Lemert, Durkheim’i bin yıllık klişelerden arındırmakta, 20. yüzyılda Durkheim’in hayaletleri ile ilgili görüşleri tartışmakta ve Fransız yapısalcılığı (dolayısıyla, çağdaş kültürel sosyolojiyi de mutlaka eklememiz gereken hat) boyunca uzanan mirasına işaret etmektedir. Bu tür bir okumanın arkasında birbiriyle karşılıklı örtüşme veya birbirini yansıtmaya olduğu düşüncesi vardır. Lemert’e göre Durkheim, modern dünyanın nasıl işlediğini görmemize yardımcı olmaktadır. Durkheim ayrıca iyi ve kötü tercihlerini yargılayabileceğimiz ahlaki beklentileri de ortaya koymaktadır. Esasen, Lemert için Durkheim, dayanışmacı içerme ve işbirliği olasılığına inanan evrenselci bir isimdir. Bu yazıda Lemert ayrıca, dünyadaki olayların hem teori üzerine tekrar düşünme imkânı sunduğunu hem de teorinin kesintisiz analitik ve ahlaki çekim merkezi olmaya devam ettiğini gözler önüne seriyor. Özel sayımızın konusu çerçevesinde bakıldığında, Lemert’in, Durkheim’in 20. yüzyıl Türkiye’sini nasıl anlayabileceği konusundaki düşünceleri özellikle ilgi çekicidir. O, dinin toplumsal dayanışma yaratmadaki rolünün altını çizmektedir. Meseleye damgasını vuracağını hissettiğimiz sorun alanına dair açıklamayı ise maaşef büyük oranda başka çalışmalara bırakmak zorundayız: Durkheim’in sistematik laïcité yakla-

şımının, devlet ve sivilite-sekülerlik-meslek-ahlak yaklaşımlarının Türkiye'nin Kemalist yeniden-inşa sürecinde etkin olma düzeylerinin karşılaştırması. Günümüzde daha seküler ve daha dini olan siyasi yönelim biçimleri arasında bölünmüş durumda olsa da Türkiye, bir bakıma, Durkheim'in modern Cumhuriyet vizyonunun uygulanabilirliğine dair bir tecrübe sunmaktadır.

Durkheim düşüncesinin Türkiye'deki bilinirliği ve etkisi 19. yüzyılın sonuna kadar götürülebilir. O dönemde Osmanlı Padişahı II. Abdülhamit'e karşı anayasacı muhalif hareketin örgütleyicileri Durkheim'in görüşlerine başvurarak modernleşme politikalarına yön vermeye çalıştılar. Durkheim, Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da ulus-devletleşme sürecinin ilham kaynağı olmaya devam etti.

Emile Durkheim'in ismini Türkiye entelektüel dünyası ilk kez Ahmed Şuayb'ın yazılarında okudu. Servet-i Fünun dergisindeki yazılarını 1901 yılında Hayat ve Kitaplar başlığıyla kitaplaştıran Ahmed Şuayb, Durkheim ile birlikte onun rakibi Gabriel Tarde'ı da tanıtmıştı. Ancak bu yıllarda Durkheim'e ilgi entelektüel merakın ötesine geçmiyordu. Daha sonra yine Ahmed Şuayb'ın yayıncıları arasında bulunduğu Ulum-u İktisadiye ve İctimaiye Mecmuası'nda bu entelektüel ilgi, Auguste Comte ve Herbert Spencer çizgisinde devam etti. 1912 yılında başlayan Balkan savaşları ve ardından Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nın yaşandığı dönemde bireyci sosyoloji yerini toplumcu Durkheim sosyolojisine bıraktı. Bu bağlamda Durkheim düşüncesini Osmanlı ve Türkiye koşullarında yorumlayan Ziya Gökalp oldu. Gökalp'in Durkheim açılımı, siyaset dünyasına yönelik öneriler içeriyordu.

Durkheim'in politik düşüncesi, Fransa'nın kırılğan Üçüncü Cumhuriyetini güçlendirme gereğinden çok etkilenmişti. Gökalp bu temayı ele aldı ve Durkheim'in düşüncesinin dayanışmacı, ahlak ve devlet merkezli özelliklerini vurguladı. Komünizm ya da liberalizm gibi seçeneklere karşı solidarist korporatist modeli daha insancıl ve Türk toplumuna daha uygun buluyordu (Parla, 1989). Bu çerçevede Türkiye'nin modernleşerek ulus-devletleşme sürecine "İslamlaşmak, Türkleşmek, Muasırlaşmak" üçlü formülünü önerdi. Modernleşmesinin en önemli meselelerinden biri Müslüman bir toplumun Hristiyan Batı Medeniyetinin ne şekilde bir parçası olacağı ve bu medeniyetin maddi ve manevi sonuçlarını nasıl kendisine eklemeyeceği idi. Bu sebeple Gökalp Alman romantiklerinin kültür-medeniyet karşıtlığını kuramsal açılımında kullandı ve ulus-devletleşmenin kültürel boyutunu oluşturacak olan Türkçülüğün inşası için Türklerin eski tarihlerini, geleneklerini, örf ve adetlerini araştırdı. Diğer taraftan muasırlaşmanın yolunun Batı medeniyetine dâhil olmak olduğunun altını çizdi. Fakat bu noktada Alman romantiklerinin bu iki kavrama yüklediği karşıtlık anlamından uzaklaşarak Durkheim'in kültür ve medeniyete yüklediği anlamı benimsedi (Kabakçı, 2011). Buna göre uluslar din, dil, hukuk, estetik, ahlak gibi unsurları içine alan kültürlerini muhafaza ederken bilimsel ve teknolojik gelişme anlamına gelen ve ulusların müşterek sosyal hayatlarından oluşan uluslararası medeniyetin parçası olabilirler.

Bu kuramsal çerçeve, Gökalp'e göre, Türk ve Müslüman kalırken Batı medeniyetine dâhil olma imkânını sağlamaktadır. Bu sebeple milliyetçi ideoloji çerçevesinde Türkçülüğün inşasını kültürel bir unsur olarak kabul etmiştir. Buna göre Türkler, eski çağlardan beri sahip oldukları kültürleriyle daha önce İslam medeniyetine dâhil olmuşlardır, şimdi ise Batı medeniyetinin bir parçası olacaklardır. Bu yeni durumda Müslümanlık Türklüğün kültürel ögesi hâline gelmekte ve dayanışma ahlakının sürdürülmesi, bireyciliğin değil toplumculuğun güçlendirilmesi noktasında işlev yüklenmektedir. Dolayısıyla Türklük ve Müslümanlık bu yeni işlevleri bakımından yeniden yorumlanmalı ve inşa edilmelidir.

Gökalp'in Durkheim'i yorumlayarak ulaştığı bu kavramsal çerçeve, Osmanlı Devleti'nin yıkılmasını önlemek için önce çeşitli dini ve etnik grupların temsil yetisinin sağlandığı korporatist yönetime ve yine ayrılıkçı gruplara karşı Türk milliyetçiliğinin tahkimi şeklinde ortaya çıkan siyasi

gelişmelere payanda oldu. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla da yine Türk milliyetçiliğinin kültürel çerçevesinin oluşturulmasında ve İslam'ın hükümlerinin ihmal edilip ahlaki boyutunun işlevselleştirildiği laiklik anlayışının uygulanmasında Gökalp'in düşünceleri etkisini sürdürmüştür. Cumhuriyet tarihi boyunca laikliğin ve milliyetçiliğin çeşitli yorumlarının etkin olduğu Türk düşünce ve siyasi hayatında çeşitli düşünsel ve siyasi ekollerin arasında Gökalp'in Durkheim yorumu zaman zaman etkili olmuştur.

Gökalp'in yaptığı Durkheim'in görüşlerini birebir aktarmak değil, onun düşüncesini Türkiye koşullarına uyarlamaktır. Bu, "küresel" bilgi düzeninin içinde bir düşünce sisteminin "yerel" olana aktarılmasından ve uyarlanmasından ibaret bir çabaydı. Örneğin Durkheim'in düzen ve ahlak kavramlarını ulus ve terakki ile kolektif bilinç kavramını ise millet şuru ile karşılamaktadır. Zira Durkheim'in içinden konuştuğu Fransa toplumunun aksine Türkiye'de toplumsal düzen değil siyasi istikrar alanında yeni çözümlere ihtiyaç duyulmaktaydı. Çünkü her ne kadar Cumhuriyet idaresi ve yeni aydınlar sıcak bakmıyor olsalar da İslam hâlâ toplumsal düzeni sağlayan birleştirici olma özelliğini sürdürmekteydi. Bu sebeple Durkheim laikliği savunurken Gökalp için İslam millet şurunun ve birliğinin önemli bir bileşenidir (Bulut, 2015).

Gökalp'in Durkheim'in kavramlarını ve düşüncesini Türkiye koşullarında yeniden üretmesinin genel olarak Türk sosyolojisinin Batı düşüncesiyle girdiği ilişkinin ana özelliklerinden biri olduğunu söylemek abartı olmayacaktır. Bundan dolayı da Durkheim'in etkisinin nerede başlayıp nerede bittiğinin tespiti de mümkün olmakla birlikte oldukça zordur. Bazı Türk siyasetçileri ve aydınları tarafından özellikle Durkheim'in dayanışma ve ahlak merkezli ulus-devlet yaklaşımı, Türkiye gündemine uyarlanabilirliği açısından elverişli bir çerçeve sunduğu için Durkheim Türk siyasi ve düşünce tarihinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu öneme rağmen Türkiye'deki Durkheim yorumlarıyla ilgili akademik çalışmaların azlığı ise söz konusu ilginin düşünsel olmaktan ziyade siyasi olduğunu düşünmemize neden oluyor. Özel sayımıza gönderilen yazılar arasında Türkiye'deki Durkheim yorumlarına dair bağlamın eksikliğinin bir sebebi de bu durum olabilir. Diğer taraftan Durkheim çalışmalarının bu bağlamının yukarıda açıkladığımız tipolojilerde yer almadığına da dikkat çekmeliyiz. Durkheim'i toplumsal mühendislikle ilgili normatif projeler çerçevesinde yorumlayan çalışmalar için Tip V kategorisi eklemek zorundayız. Bu tipoloji Durkheim'in toplumsal istikrar, kolektif ahlak ve ulusal kimlik arzusuna dayanır. Beklentilerimiz arasında olmasına rağmen özel sayımıza Durkheim'in bu tipolojiyle ele alınabilecek düşünsel mirasıyla ilgili bir katkı gelmediği için bu sayıda yer alan çalışmaları değerlendirmeye geri dönüyoruz.

Çağdaş kuramcılara sık sık atıfta bulunmakla birlikte çabalarını belli ölçüde gözden kaçan fedakârlık kavramı etrafında yoğunlaştıran Ronjon Paul Datta, Tip I ve Tip II arasında melez bir yorum biçimi sunmaktadır. Hızlı bir şekilde okuyup geçebileceğimiz fedakârlık kavramının Durkheim düşüncesine ciddi biçimde nüfuz ettiğini ve yeni bir görme biçimiyle bu kavramdan faydalanabileceğimizi göstererek bu kavramı merkeze yerleştirmektedir. Bununla birlikte onun çalışması biraz daha karmaşıktır. İyi niyetli okuyucular, bu yazının her şeyden biraz bahsettiğini dolayısıyla tipolojimizin "ideal tip" olma özelliğini örneklediğini söyleyeceklerdir. Diğerleri ise tipolojimize tam olarak uymadığını ve dolayısıyla onu geçersiz kılıp kılmadığını soracaktır. Datta'ya göre, neoliberal yönetimin gerçek dünyasının diğerkâmlığa karşı olan baskılayıcı tutumu, başarısızlıkları, israfı ve nihayet (kendi ilkelerini feda etme pahasına) finansal kurtarma politikalarıyla Durkheim'in isabetli bir biçimde kaynak olma durumunu (Tip IV) aydınlatan bir tarafı vardır. Durkheim, bu bakış açısına göre, taze, öngörülü ve çağdaş görünmesine rağmen eleştiriye de tabi tutulmalıdır. Datta, oldukça zeki bir biçimde, Durkheim'in Foucault gibi iktidarla daha fazla ilgilenen kuramcıların düzeltmesine ihtiyaç duyulan (Tip III, eleştirel pozisyon) idealist kültürel kuramın bir türünü temsil ettiğini tartışmaktadır.

Datta'nın tasnif edilmesi zor da olsa Graciella Inda'nın tamamen Tip I'e ait olduğundan eminiz. Inda, Durkheim'in entelektüel yaşamının çok sıkı tanımlanmış, iki yıllık bir dönemini merkeze alarak iyi tanımlanmış ana bir tema olan Devlet ile ilgili ayrıntılı bir açıklama sunmaktadır. Datta'nın bu sayıdaki makalesinde olduğu gibi, bu yazı da, Durkheim'in metinlerinin ayrıntılı bir biçimde yeniden okunmasının ne kadar değerli olduğunu gösteren bir katkı sunmaktadır. Inda, devletin Durkheim'in tahayyülünde nasıl olumlu bir rol oynadığını, büyüyen devlet otoritesinin bireysel haklar ve hürriyetlerle neden çelişmeyeceğini ve toplumsal dayanışmanın devletin ötesinde veya öncesinde nasıl var olduğunu göstermektedir. Bu tahayyül biçimi organik dayanışmanın ortaya çıkmış olması şartıyla bir bakıma kolaylaştırıcı devlet düşüncesini yansıtmaktadır. Bu tahayyül biçimi ile hem tarihsel bir dönem hem de siyasal bir örgütlenme kuramı olarak Kemalizm arasında ilişki kurulması gerektiğine işaret etmesi bakımından Inda'nın çalışması önemlidir.

Eric Malczewski'nin çalışması açıkça Tip II türündeki bilimsel incelemeler öbeğine uygun özellikler göstermektedir. Millet ve milliyetçilik alanındaki son tartışmalardan esinlenmekte ve bundan dolayı Durkheim'in çalışmalarında pek merkezî olmayan bu temalara yönelmektedir. Metinlerini derinlemesine inceledikten sonra, Durkheim'in keskin bir öngörü ve vukufiyetle ele aldığı kolektif vicdan ve hayali cemaatler konusunda günümüz bilim insanlarının ondan bazı şeyler öğrenebileceğini vurgulamaktadır. Metodolojik ve epistemolojik bir adım atmasına rağmen, Malczewski'nin makalesi ayrıca günümüz kültürel sosyolojisine ilhamını Durkheim'den alan bir ilgi göstermekte ve çağdaş dünyada milliyetçiliğin işleyişine yönelik açıklamalara katkıda bulunmaktadır. Bu bir Tip IV çalışması özelliğidir. Bir anlamda, Lemert gibi, Durkheimci gelenek ile açıklama amaçlı kültürel sosyoloji arasında Amerika Birleşik Devletleri'nde meydana gelen üretken kaynaşmaya işaret etmektedir (Smith, yayımlanacak).

Bjørn Schiermer'in Durkheim'in toplumsal eylem yaklaşımıyla ilgili araştırması, Tip I modelinin incelikli ve yaratıcı bir uygulamasıdır. Bununla birlikte, Schiermer, tek bir kavramı takip etmemekte ve Durkheim'in düşüncesindeki genel eğilimi izlemektedir; yani, dışsal ve kısıtlayıcı bir biçimde tahayyül edilen toplumsal olgulardan daha iradi olan yaratıcı eylem nosyonuna ve ortak, üretken sosyallığe doğru bir izleği takip ediyor. Dini Hayatın İlkeli Biçimleri'ndeki çokça bilinen bir dipnotta Durkheim, değiştiğini reddetmektedir. Fakat onun sözüne neden inanalım ki? Bireylerin mükemmel bir öz-kavrayışa sahip olup olmadıklarını sorgulamak için birçok neden bulunmaktadır. Ayrıca benliğin sunumu ile ilgili temel bir sorun bulunmaktadır: Entelektüeller genellikle düşüncelerinin tutarsız olduğunu kabul etme konusunda isteksizdirler. Schiermer, Durkheim'in, bireylerin toplumsal güçlere tabi olduğu hususunu didaktik olarak fazlasıyla vurgulamasına rağmen, moda ve kitle davranışı gibi toplumsal akımların daha olumlu ve sosyodinamik bir kavrayışın gerekliliğini ima ettiğinin farkında olduğunu ustalıkla ispatlamaktadır. Entegrasyonla ilgili temalar ve kolektiviteye olumlu bir biçimde bağlanma bu iki uç arasında geçici bir çözüm sunmaktadır. Nihai çözüm, Durkheim'in kolektif eylemin ve ortak katılımın kendilerinin kitlelere bir kutsallık duygusu bahşederek dayanışma ve biçimlendirilmiş davranışlar ürettiğini savunduğu Dini Hayatın İlkeli Biçimleri'nde ortaya çıkmaktadır. Schiermer sadece birkaç tane anlamlı ampirik örnek sunmaktadır. Onun temel katkısı, değişen düşünce düzeninin analitik olarak yeniden-yapılandırılmasında yatmaktadır. Bunun yanında birçok okuyucu, bu makalenin nihai yaklaşımının Randall Collins (2004) ve onun etkileşim ritüeli kuramıyla uyumlu belli yönleri olduğunu fark edecektir.

Schiermer'in yaklaşımına benzer bir şekilde, Abdulkemir Sönmez de Durkheim'in erken dönem düşüncesinin bazı özelliklerini vurgulamaktadır. Tönnies ve Marx ile kıyaslamalar içerdiği için Tip III izlenimi vermesine rağmen Durkheim'in derinlemesine incelenmesine odaklanan bu çalışma daha ziyade Tip I özelliği göstermektedir. Bu makalenin ana motifini, etkin aktör olarak toplum ve toplumsal olgular tarafından kısıtlanan bireyler ile toplumun hayatta kalmasının destekleyicisi olması açısından işlevsel sistem arasındaki ilişkiler oluşturmaktadır. Sönmez, Durkheim'in sosyo-

lojiyi bağımsız bir akademik disiplin hâline getirme çabası bağlamında toplumsal olana yaptığı vurgunun özneyi pasif bir konuma itmediğini göstermeye çalışmaktadır. Durkheim'in, toplumun bireylerin toplamı olmaktan öte kendisine bağımsız bir varlık atfedebileceğimiz bir sentez olduğunu söylese de, bireyin bir özne-fail olarak toplum içindeki bekasını önemseydiğine dikkat çekmektedir.

Çağrı Eryılmaz'ın çalışması Durkheim'in kavramlarının çevre sosyolojisinin inşasına sunacağı imkânı ve Durkheim'in, çağdaş toplumun sosyolojisini yapıyor olsaydı eğer, toplum-çevre etkileşimini daha fazla önemseyebileceğini göstermeye çalışıyor. Eryılmaz'a göre, Durkheim sosyolojik metodolojisinde toplumsal bir analize ulaşabilmek için bir toplumsal olgunun ancak bir başka toplumsal olgu ile açıklanabileceğini öne sürdüğü için toplumsal olgular üzerindeki etkisini inkâr edemeyeceğimiz çevre etkenini dışarıda bırakmıştır. Ancak Durkheim metinlerinin çevre ile ilgili kavramlara sahip olması ve modernleşme sürecinde çevresel etkenleri hesaba katması onun çevreye tamamen kayıtsız olmadığını bir işareti olarak da değerlendirilebilir. Ayrıca işbölümü ve dayanışma kavramları bugün insanlığın karşı karşıya kaldığı iklim değişikliği gibi küresel çevre sorunları bağlamında yeniden yorumlanarak bir çevre sosyolojisi inşa edilebilir. Bu noktada Eryılmaz'ın çalışması, Durkheim'in metinlerinde ikincil derecede öneme sahip bazı göndermeleri yeniden yorumlayarak yeni bir teorik açılımı amaçladığı için Tip II kategorisi içinde değerlendirilebilir.

Pickering, Watts Miller ve Besnard'ın çalışmalarına yapılan yoğun atıflardan dolayı Alexander Goffman'ın makalesi Tip I sınıflamasına girme sinyalleri vermektedir. Bu çalışmanın amacı daha fazla açıklamak yerine Durkheim'in hakkaniyetli bir yorumunu yapmaktır. Datta gibi o da, ikincil bir kavramı derinlemesine okuyarak soruşturmanın Durkheim düşüncesini netleştirmek ve yeni yollar deneyerek eleştirel teorik bir sorgulama geliştirmek için yararlı olabileceğini göstermektedir. Bu durumda Goffman, geleneğin normatif entegrasyonun bir unsuru olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, Durkheim'e göre, yeni varoluş koşullarının ortaya çıktığı yoğun kolektif yaratıcılık dönemleri ile gelenek değişime uğramıştır. Bu yeni koşullar sırayla kendi geleneklerini yaratmışlardır. Goffman ayrıca, metninde, Tip II ve Tip IV düşünsel tarzlarının alt unsurlarını sergilemektedir. Ona göre, Durkheim, 20. yüzyılda Sovyet siyasal kültürünün unsurlarını açıklamaya yardımcı olduğu gibi (Tip IV'e has bir ilişkilendirme) çoklu modernite düşüncesindeki gelişmeleri ve bunun geleneksizleştirmeyle olan ilişkisini de (Tip II teması) öngörmüştür. Belirtmemiz gereken bir diğer husus, Goffman'a göre Durkheim'in Anne Swidler'in (1986) "Culture in Action" başlıklı "alet çantası" niteliğindeki önemli bir kaynak olan makalesinde ayrıntılı olarak tartıştığı istikrarlı ve istikrarsız dönemlerin sırayla birbirini takip etme durumunu da öngörmüş olmasıdır. Goffman'ın, Durkheim'in 1911'deki meşhur Bologna sunumundaki yaklaşımını yeniden inşa etmek suretiyle, Swidler'in yaklaşımını çok fazla bireyci ve pragmatik bulanlar için daha tatmin edici bir model teklif ettiği görülmektedir.

Sonuç

Daha önce belirttiğimiz gibi, beklentilerimizin aksine, buradaki makaleler Türkiye ya da dünyadaki çağdaş Durkheim çalışmalarının çeşitliliğini tam olarak yakalayamamaktadırlar. Birkaç sayfalık yazının dışında, elinizdeki özel sayı çağdaş ampirik uygulamaların temsilcisi ve toplumsal olanı açıklamayı önceleyen bakış açısının uzantısı çalışmalardan yoksundur. Hâlbuki bu tür çalışmalar Durkheim'den yararlanan çağdaş kültürel sosyolojinin tam merkezinde yer almaktadırlar. Durkheim'in normatif eylem kuramı, sistem yaklaşımı ve benzeri konulardaki öncü rolü de pek ele alınmamıştır. Yine de bu derleme, Durkheim'in yüksek düzeyli sosyal teoriye ilham verme veya bunu üretme yeteneğinin geçmişte olduğu gibi hâlâ "içeriden" hayatietini sürdürdüğünü gösteren bolca metin ihtiva etmektedir. Burada sunulan makaleler, bu düşüncenin ayrıntılı metinsel yeniden inşasının hâli hazırda sadece biraz daha kesin bildiğimiz şeyi ifade edemediğini gösteriyor. Bunun

yerine, makaleler, bizleri yeni düşünme yollarına sevk eden yaratıcı yeniden-okumalar sunabilmenin imkânı olarak analitik düşünceyi tahrik etmektedirler. Yazarların bazıları daha çağdaş kuramcılarla hesaplaşmakta ve onlarla bağlantılar kurmaktadır. Makaleleri inceledikten sonra devletin, ulusun ve çevrenin rolü, fedakârlığın yaygın doğası, toplumsal eylemin ve toplumsal dayanışmanın kökenleri ve bireyin kolektiviteyle olan ilişkisi hakkında yeni düşüncelere sahip olacağız. Aynı zamanda, Durkheim'in entelektüel kapasitesini ve dehasını bir kez daha takdir edeceğiz. Bu muhteva da, biz hedeflerimize ulaşmasak da, bir derginin bir sayısı için muhtemelen fazlasıyla yeterlidir.

Özel Sayı Editörleri

Philip Smith

Aynur Erdoğan Coşkun

EDITORIAL

Four Kinds of Intellectual Production in Durkheim with Reflections on Durkheim in Turkey

Emile Durkheim died in 1917. For a long time, he had been suffering from neurasthenia—a medical condition recognized at the time—the symptoms of which included depression and listlessness. His spirit was broken by the loss of his son André in the trenches.

But in what sense exactly did he really “die”? The funeral of a truly leading intellectual is never really the end. It can perhaps better be thought of as the closing of an initial chapter. This is certainly a productive way to think about Durkheim. Considered not as flesh and blood but in actor-network way as a tight-knit bundle of circulating texts and ideas, and in a cultural sociological way as a symbol and totemic focus of attention for admirers and detractors, he has lived on. With the assistance of readers, followers and critics “Durkheim” has continued to be not only remarkably important but also intellectually productive and innovative. Over the past one hundred years, new ideas, new lines of inquiry and new empirical applications have proliferated in ways that the living Durkheim could never have envisioned. Certainly, he has become a more complex and modern thinker than the fin-de-siècle intellectual who put pen to paper. He is still with us as an active force.

What has driven this remarkable posthumous relevance and productivity? We argue, borrowing some language from our friends in science and technology studies, that ‘Durkheim’ since 1917 has been proven to be a remarkably flexible assemblage that has offered affordances to four broad types of scholarship.

Type I: Durkheim stands out for the remarkable intellectual and philosophical depth and originality of his thought; the abstraction, density and size of his texts; and their often elusive and inconsistent qualities. In combination these three factors provide plenty of raw material for mining, aligning, clarifying and problematizing concepts or theoretical logics. There can be a perpetual motion quality here to the extent that Durkheim interpretation becomes an autonomous field. Many efforts, what we could designate “Type Ia” often center around “getting it right” or arriving at the most accurate possible representation of Durkheim’s thought. Such papers generally address core themes that are highly visible in his oeuvre. These include anomie, morality, solidarity, integration, ritual, professions, law, education, societal evolution, social facts or religion. Scholars frequently highlight subtle shifts in thinking or observe tensions within or between various texts. A subset of work here has something of the quality of intellectual biography as well as dealing with concept and theory specification. This mode is most strongly associated with the scholars behind Durkheimian Studies/études Durkheimiennes with their incredibly detailed knowledge of Durkheim’s life, times and ideas. A variation on this theme (Type Ib) that is less commonly found involves studying the reception and interpretation of Durkheim’s texts. This is an exercise in the sociology of knowledge or the history of social thought. It explores how particular ideas get taken up and used, or how certain themes are given emphasis or are neglected.

Type II: If Type I scholarship tends to be centripetal and inward looking, Type II is centrifugal and reaches out. Durkheim’s thoughts are unusually open to collisions and affordances arising from or inspired by developments in wider sociology and social theory. The connection possibilities are far more extensive than we might imagine. Here Durkheim is generally read with a new lens. Sometimes this lens is one with a greater power of magnification than we are used to (the usual tool of Type I research), but often it just has a new, unexpected angle of perspective thanks to shifts in sociological interest. Themes and second rank concepts we had not much noticed before, move

into visibility. Small sections of text or the myriad comparatively minor essays are scrutinized for what they say to have about this novel theme. Sometimes they are collected by a scholar and we see for the first time that Durkheim actually wrote quite a lot on a topic. Maybe we have missed this as there is no chapter heading and the entries were scattered. This Durkheim is often placed in juxtaposition to other generally less important and more middle range theorists in an operation of intellectual triangulation; or is seen as a prescient thinker who formulated significant ideas, but perhaps in an incomplete or provisional way. Our Durkheim here is often a little more contemporary in feel than the Durkheim we find in Type I scholarship. He seems less chained to his epoch and appears to be an intellectual magpie rather like Simmel rather than a scholar with ‘joined up thinking’. This figure is frequently a cultural sociologist or cultural political theorist who was, to our surprise “first to market” or “avant la lettre” in multiple areas. Topics written about here might include –and these are just examples– the body, material culture and iconic power, fatalism, interaction ritual, sexuality, human rights, and punishment.

Type III: A tradition going back to Parsons takes a more macroscopic approach. It tends to look at Durkheim in toto as representing a particular general vision or analytic option in sociological theory. He offers a set of foundational solutions/stances with regard to issues such as social action, order, system integration, modernity or social explanation. He is said to articulate a fundamental orientation that can be juxtaposed to other major thinkers, typically Marx and Weber but sometimes also Meade or Goffman. The act of reading typically sketches out a ‘big picture’. It has lines of perspective that are demarcated by the novel synthetic and analytic frame at the center of the intellectual effort. Here Durkheim is generally depicted towards the philosophical end of social theory continuum. He is a deep thinker who engages in occasional empirical illustrations to demonstrate his abstract points. Monograph efforts by Parsons (1937), Habermas (1984), and Alexander (2014) might be thought of as representative. So might the work of critics such as Lockwood (1992) or Tilly (1981) who want to assert that Durkheim often got things wrong and made poor theoretical choices. For such detractors, Durkheim tends to stand in for what is bad about structural functionalism, cultural sociology or systems level explanations as a whole. If there are fish to fry, why not fry the biggest fish?

Type IV: Finally, we have events, happenings, social facts and trends in the ‘real world’ that are to be explained. Often surprising events throw down the gauntlet to the sociologist. At other times emergent trends in society become a temporary focus for disciplinary activity. Recurrent and robust features of institutional life also need accounting. Durkheim’s toolkit of concepts and his adaptable theoretical armature provides an off the peg set of resources for ordering and explaining. The impetus here is often to show that Durkheim has traction, is still relevant or that he mops up a lot of the variance when it comes to getting a grip on what is going on. He is a means to an end, not an end in himself for scholarship. When it comes to events, grist for this mill has historically included coronations and funerals, media spectacles, wars, terror attacks, moral panics, elections, memorials, controversies and scandals. The standard toolkit for explanation, at least today, tends to be the cultural one involving ritual, solidarity and the sacred and profane. It is easy to forget, however, that a less spectacular strand of everyday “real world” events also exists that are the stock in trade for a more routinized, less theoretically inclined body of scholarship. Notable here is the positivist Durkheim of “Suicide” and the “Rules of Sociological Method” and his continuing low-key, un-cited impacts on fields such as quantitative criminology and public health. Aside from drawing down on Durkheim’s general methodological call to study social facts and their law-like properties, scholars engaged in this kind of work will seek to measure the impact of more specifically Durkheimian variables such as social ties and their density, demographics, moral beliefs and religion.

Is this typology viable, useful or complete? The essays collected here do not provide a definitive answer as they illustrate the possibilities in an uneven way. As editors we have been faithful to the pattern of submissions and the blind peer review process rather than box checking with an eye to validating our classification. Papers in the contemporary cultural sociology mode are very surprisingly missing, as are those that are positivist applications, and those which focus on the most macro levels of big picture theory comparison. We were also very surprised that there were no strong papers sent in looking at the impact of Durkheim on Turkish sociology, Turkish social thought or the interface between the state and the academy in the nation building process. For this reason, we have provided this information ourselves a paragraph or so down. In many cases the papers published here illustrate hybrid forms and bring together different thought styles and uses of Durkheim. There will be dominant and subordinated tendencies that can be uncovered by a typologically informed taxonomical reading. So, we suggest our typology is of ideal types –that it is a heuristic with which to develop reading strategies and so to answer the questions: What is the author doing here? To whom are they speaking?

Charles Lemert's contribution fits most closely with our Type IV cell in its concern with explaining contemporary social realities. It differs from the more common forms of case study orientation in that it displays Lemert's signature intellectual style and scope. He rubs Durkheim up against a thousand years of history, speculates on his ghost's views of the 20th century and indicates a legacy that extends through French structuralism (and thence, we would add, too much contemporary cultural sociology). The idea behind this kind of reading is one of mutual imbrication or mirroring. For Lemert, Durkheim helps us see how the modern world works. Durkheim also sets up moral expectations with which we can judge good and bad choices. Essentially, Durkheim for Lemert was a universalist who believed in the possibility of solidaristic inclusion and cooperation. In this essay we also see Lemert showing how world events in their turn offer a way to reflect back on the theory and to highlight its continuing relevance as an analytic and moral lodestone. From the perspective of our special edition, Lemert's thoughts on how Durkheim would have understood 20th century Turkey are particularly interesting. He notes the role of religion in generating solidarity. Unfortunately, it is largely left to others to reflect on what we feel is a signature issue here: a comparison of Durkheim's programmatic views of *laïcité*, the state and civic-secular-professional-moral integration with the Kemalist reconstruction of Turkey. In a sense Turkey - today torn between more secular and more religious modes of political orientation - provides a test for the viability of Durkheim's vision of a modern Republic.

In the case of Turkey, the deep relevance of Durkheim's thinking on such matters was recognized early. At the very end of the 19th century the organizers of the constitutionalist movement opposed to the Ottoman Sultan Abdul Hamid II attempted to steer modernization policies by drawing down a little on Durkheim's views. Durkheim was to remain a source of inspiration in the nation-state formation process after the establishment of the Republic of Turkey.

The intellectual world of Turkey read the name of Emile Durkheim for the first time in the writings of Ahmad Shuaib whose writings were published in the journal *Servet-i Fünun* [The Wealth of Sciences] with the title *Hayat ve Kitaplar* [Life and Books] in 1899. These introduced Durkheim together with his rival Gabriel Tarde, yet levels of attention did not pass beyond those attending to intellectual curiosity at first. This interest also embraced Auguste Comte and Herbert Spencer in *Ulum-u İktisadiye ve İctimaiye Mecmuası* [The Discipline of Economics and the Social Corpus], again under the influence of Ahmed Shuaib. The anti-individualist and socialist sociology of Durkheim became more visible at the time of the Balkan Wars, which began in 1912, and which were followed by World War I and the Turkish War of Independence. In this context, Ziya Gökalp stepped forward as a central figure, applying and adapting the ideas of Durkheim to the conditions of the Ottoman Empire and Turkey.

Durkheim's political thought had been much influenced by the need to strengthen France's fragile Third Republic. Gökalp picked up this theme and emphasized the solidaristic, moralistic and state-centric qualities of Durkheim's thought. He found Durkheim's solidarist-corporatist model to be more humanistic compared to options like communism or liberalism and to be more appropriate than these to Turkish society (Parla, 1989). He proposed the triple formula of "Becoming Islamic, Turkish, and Contemporary" in the process of Turkey becoming modern nation-state. Among the most important issues in Turkey's modernization were the questions of how a Muslim society could be a part of the Christian and Western international system and how Turkey could manage material and spiritual tensions. For this reason, Gökalp used the culture-civilization contrast of German romanticism in his theoretical expansion. He researched the ancient histories, traditions, customs, and practices of Turks for the construction of a Turkism that would form the cultural dimension of the nation-state. Moreover, he also underlined a path of modernization as essential for Turkey. Gökalp adopted the meaning that Durkheim had imposed on these two concepts (culture, civilization) at this point (Kabakcı, 2011). According to this, nations can be a part of the international "civilization" of scientific and technological development and global exchange while maintaining cultures that included unique elements of religion, language, law, aesthetics, and morality.

According to Gökalp, his theoretical framework provided an opportunity to be part of Western civilization while remaining Turk and Muslim. Turkism was proposed as a pivotal cultural element in the context of the new nationalist ideology. Mohammedanism would become a cultural element of this Turkishness, and the function of maintaining solidarity would be imposed not on a strengthened individualism but on a strengthened socialism or collectivism. This conceptual framework, which Gökalp had reached by interpreting Durkheim, was to be a pillar for the promotion of a corporatist management approach that provided for the representation of various religious and ethnic groups with the aim of preventing the collapse of the Ottoman Empire. These were linked to political developments for the arbitration of Turkish nationalism viz-a-viz separatist groups. With the creation of the Republic of Turkey Gökalp's ideas became more influential and somewhat institutionalized. Yet it is of interest to reflect that Gökalp's work was not a one-to-one transfer of Durkheim's ideas but an adaptation of his views to the conditions of Turkey. It was an act involving the translation and adaption of an idea-set to the 'local' within a 'global' knowledge order. For example, Gökalp counterbalances Durkheim's concepts of order and morality with nation and progress and his concept of collective consciousness with national consciousness. In contrast to the French society as discussed by Durkheim, in Turkey new solutions were felt especially necessary in the area of political stability not in the area of everyday social order. This was because, although the Republican administration and the new intellectual orderings were fragile, Islam already provided foundations for routine solidarity and individual purpose. So, while Durkheim advocated *laïcité* Gökalp saw a role for religion as an important component of a shared national consciousness and unity (Bulut, 2015).

Gökalp's application and adaptation of Durkheim's concepts and ideas to the case of Turkey was one of the most significant paths through which Turkish sociology engaged with Western thought. Because of this, determining where Durkheim's impact begins and where it ends is quite difficult. For many Turkish politicians and intellectuals in prior decades, Durkheim's nation-state-solidarity-morality approach was fundamental. Indeed, it might have become a kind of second nature and so account for the lack of any article about interpretations of Durkheim in Turkey among the submissions to our special edition. We also reflect that the case of Gökalp indicates the presence of a kind of Durkheim scholarship not indicated in our typology above. There is a Type V that uses Durkheim for normative projects with associated social engineering. This feeds off Durkheim's desire for social stability, collective morality and national identification. Having considered a legacy where

we might have expected but did not receive contributions, we are in a position to return to the items we are publishing here.

By centering his effort around the somewhat overlooked concept of sacrifice, but with frequent reference to more contemporary theorists, Ronjon Paul Datta offers something of a hybrid between a Type I and Type II paper. He shows that something we might quickly read past is actually quite pervasive in Durkheim and that we can profit by a new way of seeing - one that moves sacrifice to center stage. But his study is a little more complex than this. Charitable readers will say that it nicely illustrates the 'ideal type' quality of our typology, insofar as this paper seems to do a little of everything. Others might ask if it does not invalidate our apparatus given that the fit is so bad. For Datta the real world of neoliberal governance with its associated push against altruism, its failures, waste and finally fiscal bailouts (which sacrificed its own principles), is something that can be usefully illuminated with this Durkheimian resource (Type IV paper). And Durkheim, although he appears here as fresh, prescient and contemporary, is also subject to critique. Brilliant as he may be, Datta argues he represents the kind of idealistic cultural theory that needs a corrective from theorists whose theoretical logics are more concerned with power such as Foucault (Type III, critical position).

If Datta is hard to classify we are confident that Graciella Inda belongs squarely in Type I. She offers a really detailed account of a well-established core theme—the State—in a very tightly defined, two-year period of Durkheim's intellectual life. As with Datta's paper here we have a contribution that perfectly illustrates the ways in which Durkheim's texts continue to reward close reading and re-reading. Inda shows how the state had a broadly positive role in Durkheim's vision, how growing state authority was not incompatible with individual rights and liberties, and how social solidarity existed beyond or was prior to the state. In a sense, this vision is of the state as a facilitator under the condition of organic solidarity. Again, we are struck by the need for an engagement between this vision and Turkey's Kemalism, both as a historical period and as a theory of political organization.

Eric Malczewski's contribution would seem to be clearly identifiable as a Type II paper. He is inspired by recent developments in the field of nations and nationalism and so turns to this somewhat subordinate theme in Durkheim's work. After some excavation, Durkheim is shown to have had prescient insights about the collective conscience and imagined community from which we scholars can still learn today. Although making a methodological and epistemological pitch, Malczewski's paper also demonstrates an interest in contemporary cultural sociology that has been inspired by Durkheim and that has made progress in explaining the operation of nationalism in the world today. This is a Type IV paper characteristic. In a sense, like Lemert, he indicates the productive fusion that has taken place in the United States between the Durkheimian tradition and cultural sociological aimed at explanation (Smith, in press).

Bjørn Schiermer's exploration of Durkheim's orientation towards social action is a subtle and creative application of the Type I pattern. However in this case he does not track a single concept but rather traces a general movement or tendency in Durkheim's thought—namely from a vision of social facts as external and constraining towards a more voluntaristic understanding of creative action and shared, generative sociality. In a famous footnote in *Elementary Forms* Durkheim denied he had shifted. But why should we take him at his word? There are many reasons to question whether individuals have perfect self-understanding. Besides, there is the matter of presentation of self: Intellectuals are generally reluctant to flag that their thinking is inconsistent. Schiermer nicely demonstrates that even as Durkheim didactically belabored the point that individuals were subordinated to social forces, he was somewhat aware all along that social currents relating to things like fashion and crowd behavior hinted that a more positive and socio-dynamic understanding was requ-

ired. Themes relating to integration and positive attachment to the collectivity offered a temporary solution. The ultimate resolution came in *Elementary Forms* where Durkheim argued that collective action and shared participation themselves generated solidarity and shaped behavior by conferring a sense of sacrality. Schiermer offers just a few suggestive empirical illustrations and his main contribution lies in the analytic reconstruction of a changing pattern of thought. However, many readers will be aware of the ways in which Randall Collins (2004) and his theory of interaction ritual has already demonstrated the plausibility of the approach with which this paper terminates.

According to Schiermer's logic, Abdulkirim Sönmez highlights aspects of Durkheim's early thinking. The focus in this Type I paper is on a close reading of Durkheim, although comparisons with Tonnies and Marx also offer a Type III feel. The thrust here is to focus on society as the active agent, on functional system relations as supporting the survival of society, and of individuals as constrained by social facts. Sönmez tries to show that Durkheim did not push the subject to a passive position even as he emphasized the power of social facts in the context of his effort to have sociology become an independent academic discipline. Even though Durkheim said society is a synthesis where we can attribute an independent being to the self of society beyond the sum of individuals, he drew attention to the fact that the individual attaches importance to survival within society as a subject-actor.

Çağrı Eryılmaz's study attempts to show what Durkheim's concepts can provide for the construction of an environmental sociology. Likewise, the claim is made that Durkheim might have been able to give more importance to community-environment interactions if he had been engaged in a foundational sociology of contemporary society rather than the one of his time. According to Eryılmaz, Durkheim left out those environmental impacts whose effects on social phenomena are often significant. This is because Durkheim argued that social facts could only be explained via other social facts. However, concepts related to the environment can still be found in Durkheim's texts and environmental factors are somewhat acknowledged to play a role in the process of modernization. Environmental sociology in turn can benefit from reinterpreting concepts of solidarity and division of labor in the context of global environmental issues such as climate change, which humanity continues to face today. Generally speaking, Eryılmaz's study can be seen to belong in the Type II category because he makes theoretical expansion by reinterpreting themes of secondary importance in Durkheim's texts in light of present theoretical concerns.

With a pattern of heavy citation to Pickering, Watts Miller and Besnard, Alexander Goffman's paper signals that it belongs in our Type I classification. His mission is to get the interpretation right rather than to open things up. Like Datta he shows that interrogating a second-tier concept through close reading can be a useful way to clarify Durkheim's thought and propel critical theoretical inquiry in new directions. In this case Goffman shows that tradition was an element of normative integration. However, for Durkheim it alternated with periods of intense collective creativity wherein new conditions of existence were established. These would generate their own traditions in turn. Goffman also shows here subordinated elements of the Type II and Type IV intellectual style. Durkheim helps explain elements of Soviet political culture in the 20th century (a Type IV characteristic) and he anticipates developments in thinking about multiple modernities and their relationship to de-traditionalization (a Type II theme). We might add that by Goffman's telling Durkheim also anticipates the alternation between stable and unsettled periods that is elaborated in Anne Swidler's (1986) highly cited 'toolkit paper' entitled *Culture in Action*. From Goffman's reconstruction of the logic of Durkheim's famous 1911 presentation it would seem that he offers a model that will be perhaps more satisfying to those who see too much individualism and pragmatism in Swidler's approach.

Conclusion

As we noted earlier, contrary to our expectations, the presentation here does not fully capture the range of contemporary Durkheimian scholarship in Turkey or elsewhere. A few pages notwithstanding, we lack a representative body of empirical applications and extensions with an eye towards social outcome explanation. Such work lies at the core of the contemporary cultural sociology that has made use of Durkheim, especially in the United States. Durkheim's situation as the flag bearer for normative action theory, systems logics and so forth is also not much addressed. Still our collection amply documents Durkheim's continuing ability to inspire or generate high-level social theory "from within", as it were. The papers presented here show how detailed textual reconstructions of this thought do not just recapitulate what we already know a little more accurately. Rather they stimulate the analytic thinking that can offer creative re-readings that will send us off in new thought directions. So do the collisions and connections with more contemporary theorists made by some of the authors. After looking over the papers we will have new thoughts about the role of the state and of the nation and the environment, the widespread nature of sacrifice, the origins of social action and social solidarity, and the relationship of the individual to the collectivity. We will also appreciate yet again the intellectual scope and genius of Durkheim. Although we did not hit all our intended targets this is probably more than enough for one volume of one journal.

Guest Editors

Philip Smith

Aynur Erdoğan Coşkun

Kaynakça/References

- Ahmed Şuayb. (1899). *Hayat ve kitaplar: Tetebbuat-ı edebiyeye ve tarihiyye*. İstanbul: Alem Matbaası.
- Alexander, J. C. (2014). *The antinomies of classical thought: Marx and Durkheim* (Theoretical logic in sociology). London: Routledge.
- Bulut Y. (2015). Sosyal ve siyasal arasına sıkışmış bir düşünür: Ziya Gökalp ve hars-medeniyet kuramı. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 2015-2(52), 79–109.
- Collins, R. (2004). *Interaction ritual chains*. Princeton and Oxford: Princeton University Press
- Gökalp, Z. (1918). *Türkleşmek, İslamlaşmak, muasırlaşmak*. İstanbul: Yeni Mecmua.
- Habermas, J. (1984). *Theory of communicative action* (Vol. 1: Reason and the rationalization of society). Boston, MA: Beacon Press.
- Kabakcı, E. (2011). Durkheim ve Gökalp: Tarih, ideoloji ve sosyolojinin özerkliği meselesi. K. Tuna & İ. Coşkun, *Ziya Gökalp içinde* (s. 205–217). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Lockwood, D. (1992). *Solidarity and schism: "The Problem of disorder" in Durkheimian and Marxist sociology*. Oxford: Clarendon Press.
- Parla, T. (1989). *Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye'de korporatizm* (Yay. haz. S. Yücesoy ve F. Üstel). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Parsons, T. (1937). *The structure of social action*. New York: McGraw Hill.
- Smith, P. (in press). *Durkheim and the Durkheimian tradition*. Cambridge: Polity Press.
- Swidler, A. (1986). Culture in action. *American Sociological Review*, 51(2), 273–286.
- Tilly, C. (1981). Useless Durkheim. In *As Sociology Meets History* (pp. 95–108). New York: Academic Press.